

ISSN 2617-9660

[https://doi.org/10.32689/2617-9660-2022-2\(20\)](https://doi.org/10.32689/2617-9660-2022-2(20))

МІНІСТЕРСТВО ЮСТИЦІЇ УКРАЇНИ
НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ЦЕНТР СУДОВОЇ ЕКСПЕРТИЗИ
З ПИТАНЬ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

МІЖРЕГІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

**ЕКСПЕРТ:
ПАРАДИГМИ ЮРИДИЧНИХ НАУК
І ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ**

EXPERT: PARADIGM OF LAW
AND PUBLIC ADMINISTRATION

№ 2 (20) – квітень-травень 2022

ISSN 2617-9660

DOI: [https://doi.org/10.32689/2617-9660-2022-2\(20\)](https://doi.org/10.32689/2617-9660-2022-2(20))

МІНІСТЕРСТВО ЮСТИЦІЇ УКРАЇНИ
НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ЦЕНТР СУДОВОЇ
ЕКСПЕРТИЗИ З ПИТАНЬ
ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

МІЖРЕГІОНАЛЬНА
АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ
ПЕРСОНАЛОМ

ЕКСПЕРТ: ПАРАДИГМИ ЮРИДИЧНИХ НАУК І ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

EXPERT: PARADIGM OF LAW
AND PUBLIC ADMINISTRATION

№ 2(20) квітень-травень 2022

Електронне наукове видання
підготовлене у науковому партнерстві
із Всеукраїнською Асамблеєю
докторів наук з державного управління

Київ
Видавництво Ліра-К
2022

ЗМІСТ

Військова агресія РФ проти України і правова допомога українським громадянам за кордоном

Яблонська-Бонса Йоланта

Польський Закон від 12 березня 2022 року «Про допомогу громадянам України у зв'язку зі збройним конфліктом на території цієї держави». Первинний аналіз..... 12

Федоренко Владислав Леонідович, Юхимюк Ольга Михайлівна, Адлер Олександр Григорович

Порушення основоположних прав людини внаслідок військової агресії Російської Федерації проти України у 2022 року та механізми притягнення військових злочинців до юридичної відповідальності 32

Криміналістика і судова експертиза

Архіпов Віктор Віталійович, Холодова Ольга Юріївна, Артюх Тетяна Миколаївна

Особливості визначення вартості рухомого майна, що постраждало або було знищено під час воєнних дій або терористичних актів при проведенні судової товарознавчої експертизи 60

Дідобориц Віктор Анатолійович

Визначення збитків завданих Україні внаслідок агресії Російської Федерації в розрізі компетенції експерта економіста 73

Судова експертиза об'єктів інтелектуальної власності

Голікова Олена Валеріївна, Заїкіна Тетяна Василівна

Особливості баз даних як об'єктів авторського права..... 84

Мотузка Катерина Андріївна

Особливості дослідження використання зображення, як об'єкту авторського права, в мережі інтернеті..... 92

Нестор Наталія Володимирівна, Жеребко Олександр Іванович

Експертиза літературних і художніх творів..... 100

Томачинський Сергій Миколайович

Визначення відповідності винаходів, що стосуються композицій відомих речовин, умові патентоздатності «винахідницький рівень» 112

Судоустрій, правовий статус суддів і судочинство

Берназюк Ян Олександрович

Аналіз практики верховного суду та європейського суду з прав людини щодо ефективності правосуддя 119

Кравчук Володимир Миколайович

Права суддів в умовах правового режиму воєнного стану: актуальні питання обмеження та реалізації .. 138

Мосійчук Лілія Мар'янівна

Правове регулювання порядку призначення на посаду судді..... 156

**Функціонування і розвиток
механізмів державного
управління**

Федоренко Тетяна Анатоліївна

Використання потенціалу
освітніх і тренінгових програм
для розвитку професійної етики
державних службовців в Україні
в трансформаційний період.....165

**Регіональне управління
та місцеве
самоврядування**

Жадан Олександр Васильович

Адміністративні послуги
в системі місцевого
самоврядування: світовий досвід
та українські реалії.....178

ВІЙСЬКОВА АГРЕСІЯ РФ ПРОТИ УКРАЇНИ І ПРОВАДА ДОПОМОГА УКРАЇНСЬКИМ ГРОМАДЯНАМ ЗА КОРДОНОМ

УДК: 342.951

[https://doi.org/10.32689/2617-9660-2022-2\(20\)-12-31](https://doi.org/10.32689/2617-9660-2022-2(20)-12-31)

Яблонська-Бонса Йоланта,

професор, доктор юридичних наук (DrHb), завідувач кафедри теорії, філософії та історії права Академії Леона Козьмінського в Варшаві, Республіка Польща; тел.: +48 600-302-681; мейл.: jablonska@alk.edu.pl; <https://orcid.org/0000-0002-0894-9558>

ПОЛЬСЬКИЙ ЗАКОН ВІД 12 БЕРЕЗНЯ 2022 РОКУ «ПРО ДОПОМОГУ ГРОМАДЯНАМ УКРАЇНИ У ЗВ'ЯЗКУ ЗІ ЗБРОЙНИМ КОНФЛІКТОМ НА ТЕРИТОРІЇ ЦЬОЇ ДЕРЖАВИ». ПЕРВИННИЙ АНАЛІЗ.¹

Анотація. Вранці 24 лютого 2022 року мені потрапила на очі заява Міністерства закордонних справ Польщі щодо збройної агресії Росії проти України, яка проголосила: «Міністерство закордонних справ Польщі рішуче засуджує безпрецедентний збройний напад на Україну. Російська Федерація свідомо вирішила зруйнувати основи існуючої архітектури безпеки і спробувати силою змінити межі, що не може бути прийнято в 21 столітті. Польща, в співпраці зі своїми союзниками розпочне всі передбачені міжнародним правом дії, щоб підтримати Україну та зупинити російську агресію».

Понад 2,23 мільйона біженців із України перетнули польсько-український кордон за один місяць (з 24 лютого по 24 березня 2022 року) внаслідок жорстокого та незаконного військового нападу Росії на Україну. Я не знаю, скільки громадян України вирішили залишитися в Польщі і скільки з них мають намір залишитися на більш тривалий термін, скільки з них вирушили далі – в інші держави, і скільки з них вирішили повернутися на Батьківщину за кілька днів – незважаючи на бурхливу війну.

Швидка організація урядових, самоврядних, неурядових ініціатив допомоги та ініціатив «знизу вгору», започаткованих звичайними громадянами для допомоги та підтримки такої кількості українських громадян у Польщі, є дуже складним процесом як з юридичного, організаційного, так і з технічного погляду.

Мета цієї статті, зосередитись і висвітлити лише один, нормативний аспект дій, невідкладно вжитих владою Польщі. Важко сказати, як працюватимуть ці нормативні рішення, прийняті так швидко, та які з них вимагатимуть доопрацювання та вдосконалення. Тому, нами не пропонуються жодні оцінки і висновки соціально-правового чи психолого-правового характеру, оскільки відповідних досліджень іще ще немає. Ми

¹ Переклад статті на українська мову доцента О. Юхимюк і магістра М. Федоренка, за науковою редакцією професора В. Федоренка.

не заглиблюємось в аксіологію прийнятих рішень. Це лише опис загальної картини правових уявлень Польського Уряду та Парламенту про «невідкладну допомогу» Польщі українцям, закладеній у спеціальному законі. Йдеться про законопроект, який був внесений до Сейму 7 березня 2022 року, на тринадцятий день війни РФ проти України.

Він був розглянутий у трьох читаннях на засіданнях Сейму, та тричі обговорювався в Комітеті парламентського управління та внутрішнього справ, а після третього читання був проголосований. У Сеймі Республіки Польща 460 депутатів. Присутніми на засіданні були 454 з них. Результати голосування були наступні: 439 голосів – «за», 12 голосів – «проти», 3 голоси – «утрималися». Після голосування відбулося рішення Сенату. 12 березня 2022 року Сейм Польщі офіційно прийняв Законопроект. Президент Республіки Польща невідкладно підписав закон, який був терміново опублікований. Згідно статті 116, цей Закон набрав чинності в день його промульгації 12 березня 2022 року, і вступив у силу з 24 лютого 2022 року – з дня початку військової агресії РФ в Україну [1].

З 24 лютого 2022 року громадяни України, які прибули до Польщі у зв'язку зі збройним конфліктом в Україні, визнаються як особи, які користуються тимчасовим захистом у Польщі, відповідно до Закону Польщі від 13 червня 2003 року «Про надання захисту іноземцям на території Республіки Польща». Закон Польщі «Про допомогу громадянам України у зв'язку зі збройним конфліктом на території України» («O pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa») від 12 березня 2022 року регулює правила легалізації перебування громадян України і їх родичів, які не є громадянами України, що прибули до Польщі: а) безпосередньо з території України, або б) через інші держави, у зв'язках з бойовими діями, що відбуваються на території України, і в) громадян України, які мають Карту поляка та які прибули на територію Польщі разом зі своїми найближчими родичами, у зв'язках із бойовими діями.

Принцип тимчасового захисту полягає в наступному: якщо громадяни України а) законно в'їхали на територію Польщі в період з 24 лютого 2022 року до дати, зазначеної в Постанові Ради Міністрів Польщі, і б) заявляють про наміри залишатися в Польщі, то їх перебування вважається законним упродовж вісімнадцяти місяців, рахуючи з 24 лютого 2022 року.

Громадянин України, який має намір залишитися на території Польщі, зобов'язаний зареєструвати (підтвердити) своє перебування. Акт в'їзду реєструється Прикордонною службою Польщі під час прикордонного контролю. Якщо хтось не зареєструвався на кордоні, що відбувається в багатьох випадках (наприклад, із-за втрати документів), такій особі необхідно подати заяву на тимчасове проживання в органи місцевого управління Польщі, надавши відповідні документи, не пізніше 60 днів з дати в'їзду до Польщі.

У цьому випадку польські органи місцевого управління не тільки реєструють перебування особи у Польщі, але й присвоюють їй за спрощеною процедурою номер PESEL (польського національного ідентифікаційного номера). Однак, слід чітко підкреслити, що PESEL не є необхідною умовою для легального проживання в Польщі. Тому, українці, які втікали від війни, мають право легально перебувати без номерів PESEL упродовж 18 місяців із 24 лютого 2022 року.

Тим не менше, отримання номерів PESEL є необхідною умовою для того, щоб використовувати права та державні послуги на тих, чи аналогічних умовах, які надаються польським громадянам. Наприклад, PESEL – це «квиток» на безкоштовне медичне обслуговування та необхідні умови для найму на роботу або відкриття власного бізне-

су. Номер PESEL також необхідний для доступу на польський ринок праці та для участі в економічній діяльності в Польщі на тих же умовах, що й польські громадяни.

Громадянин України також має право на отримання: 1) сімейних (родинних) виплат і 2) виплат на утримання дитини, якщо вона проживає в Польщі разом зі своїми батьками. Сімейні виплати включають: виплати на сім'ю та доплати до неї; виплати по догляду за дітьми, виплати та надбавки, включаючи виплати при народженні дитини, та виплати, включно з виплатами для батьків на утримання дитини («батьківські виплати»), які виплачуються муніципалітетами.

Батьківська виплата – це так звані «Сім'я 500 плюс», яку складає 500 злотих, що виплачуються на кожну дитину в сім'ї на місяць. Для отримання виплати за програмою «Сім'я 500 Плюс» як українці, що легально проживають в Польщі, так і поляки повинні надати відповідні документи. Виплата надається кожній дитині в сім'ї до досягнення нею 18 років, якщо дитина проживає з батьками і знаходиться на їх утриманні. Статті 29 і 30 зазначеного Закону дають право українцям у Польщі використовувати пільги соціальної допомоги, як у фінансовій, так і в натуральній формі.

Для отримання медичної допомоги українцям у Польщі не обов'язково мати PESEL. Достатньо використовувати інший документ, підтверджуючий особистість, і документ, що підтверджує дату в'їзду до Польщі. Громадянин України має право на отримання медичної допомоги, що надається в Республіці Польща та включає медичні послуги, надані на тих же умовах і в тому ж обсязі, що і для кожної особи, яка має медичну страховку в Польщі за обов'язковим або добровільним медичним страхуванням. Національний фонд охорони здоров'я Польщі оплатить будь-яку медичну послугу, надану громадянину України у межах державної системи охорони здоров'я.

Встановлено безліч різних форм допомоги, наданої українцям, які навчаються в Польщі. На вибір пропонується дві моделі освіти: модель інтеграції українських учнів до польської системи освіти та модель продовження дистанційного навчання в Україні (настільки це можливо). Рішення про форму навчання приймають батьки або опікуни дитини.

Цей Закон також продовжив термін дії віз для громадян України. Якщо в національній (польській) візі для громадян України зазначено, що останній день терміну його перебування в Польщі припадає на період після 24 лютого 2022 року, то термін дії такої візи продовжується до 31 грудня 2022 року в силу закону (*ex lege*).

Війна продовжується. Кордони Польщі все ще продовжують перетинати зневірені та розорені українські громадяни. Не можемо сказати, що буде з українськими громадянами, які зараз знаходяться в Польщі... Скільки із них повернеться на Батьківщину, коли закінчиться війна? Скільки із них вирішить залишитися в Польщі? Але, впевнена, що рішення, прийняті в рамках проаналізованого у цій публікації Закону, будуть іще удосконалені та змінені на користь українських громадян.

Ключові слова: допомога громадянам України, тимчасовий захист, повноваження та послуги громадянам України в Польщі, збройний конфлікт між Росією та Україною.

Jablonska-Bonsa Jolanta,

Professor, Doctor of Law, Head of the Department of Theory, Philosophy and History of Law of the Leon Kozminski Academy in Warsaw, Editor-in-Chief of the journal Critique of Law, Poland; tel.: +48 600-302-681; e-mail: jablonska@alk.edu.pl; https://orcid.org/0000-0002-0894-9558

POLISH LAW OF 12 FEBRUARY 2022 «ON ASSISTANCE TO UKRAINIAN CITIZENS IN CONNECTION WITH THE MILITARY CONFLICT ON THE TERRITORY OF THE STATE». PRELIMINARY ANALYSIS.

Annotation. On the morning of 24 February 2022, I came across the Polish Ministry of Foreign Affairs's statement on Russia's armed aggression against Ukraine. It read as follows: «The Polish Ministry of Foreign Affairs strongly condemns the unprecedented armed attack on Ukraine. The Russian Federation has deliberately decided to destroy the foundations of the existing security architecture and to attempt to change borders by force, which cannot be accepted in the 21st century. Poland, in cooperation with its allies, will take all action provided for by international law to support Ukraine and stop Russian aggression».

More than 2.23 million refugees crossed the Polish-Ukrainian border in a single month (from 24 February to 24 March 2022) in the wake of Russia's brutal and unlawful military assault on Ukraine. I don't know how many Ukrainian citizens have decided to stay in Poland and how many of them intend to stay for a longer while, how many of them have gone further – to other countries, and how many of them have decided to return to their homeland after a few days – despite the raging war.

The rapid organisation of governmental, self-governmental, non-governmental aid and bottom-up initiatives started by ordinary citizens to help and support so many Ukrainian citizens in Poland is a very complex process, in terms of legal, organisational, and technical aspects alike. The purpose of this text is to focus on and discuss just one – normative – aspect of the actions taken right away by the Polish authorities. It is very hard to tell whether and which of the statutory solutions adopted at such a breakneck pace will work and which will need to be refined and improved. Therefore, I do not offer any findings of socio-legal or psycho-legal research simply because there is no such research yet. I do not delve into the axiology of the solutions adopted. I am only outlining a general picture of the legal ideas of the Polish government and parliament on Poland's 'first aid' for Ukrainians, as included in the special law in question. The bill was submitted to the Sejm on 7 March 2022, on the thirteenth day of the war.

It was read three times during the sessions of the Sejm, discussed three times by the Parliamentary Administration and Internal Affairs Committee, and after the third reading, it was voted through. There are 460 MPs in the Sejm. 454 of them were present. The results of the vote were as follows: 439 votes in favour, 12 votes against, 3 abstentions. The voting was followed by the Senate's opinion. On 12 March 2022, the Sejm officially adopted the bill. The President of the Republic of Poland signed the act, which was then immediately promulgated. According to Article 116, the law entered into force on the date of promulgation (12 March 2022), with effect from 24 February 2022 – the date of the outbreak of the war [1].

Starting from 24 February 2022, citizens of Ukraine who came to Poland in connection with the armed conflict in Ukraine are recognized as persons benefiting from temporary

protection in Poland within the meaning of the Act of 13 June 2003 on granting protection to aliens within the territory of the Republic of Poland. The Law on Assistance to Citizens of Ukraine in Connection with the Armed Conflict on the Territory of Ukraine of 12 March 2022 regulates the rules of legalising the stay of Ukrainian citizens (and their spouses who do not have Ukrainian citizenship) who have come to Poland a) directly from the territory of Ukraine or b) through other countries – in connection with military operations conducted on the territory of Ukraine, and c) citizens of Ukraine holding a Card of the Pole, who came to the territory of Poland together with their immediate family because of said military operations.

The principle of temporary protection is as follows: if a citizen of Ukraine a) entered the territory of Poland legally between 24 February 2022 and the date specified in the Regulation of the Council of Ministers and b) declares an intention to stay in Poland, their stay is considered legal for a period of eighteen months counting from 24 February 2022.

A Ukrainian citizen intending to stay on the territory of Poland is required to register (validate) their stay. The act of entry is recorded by the Border Guard during border control. If someone did not register at the border – which occurred in many cases (e.g. due to lack of documents), it is necessary for such a person to apply for temporary residence by submitting the relevant application documents to a local administration body no later than 60 days from the date of entry into Poland. In this case, local administration bodies not only register a person's arrival in Poland, but also assigns them a *PESEL* (*Polish national identification*) number following a simplified procedure.

However, it must be clearly emphasised that *PESEL* is not necessary for legal residence in Poland. Therefore, Ukrainians who have fled the war have the right to legally stay in Poland for 18 months from 24 February 2022 also without a *PESEL* number.

Yet, obtaining a *PESEL* number is a prerequisite for taking advantage of a range of rights and public services on the same or similar terms as granted to Polish citizens. *PESEL* is, for instance, a «ticket» to free medical care and an essential condition for taking up work or starting a business.

A *PESEL* number is necessary to have access to the Polish labour market and to engage in and pursue economic activity in Poland under the same conditions as Polish citizens. A Ukrainian citizen has also the right to benefit from: 1) family benefits; 2) child support benefit if the person in question resides in Poland with their children.

Family benefits include: family allowance and supplements to the family allowance; care benefits, nursing benefits, and other aids/allowances (including childbirth allowance) and benefits (including parental benefits) paid out by municipalities.

A parental benefit is the so-called «Family 500 plus», which is 500 zloty paid per child per month. In order to receive the benefit under the «Family 500 plus» program, both Ukrainians legally residing in Poland and Poles should submit the relevant application documents. The benefit is granted for each child in a family until the child turns 18 – if the child lives with the parent and is dependent on the parent.

Articles 29 and 30 of the law in question entitle Ukrainians to take advantage of social assistance benefits – in both financial and non-financial forms.

It is not necessary to have a *PESEL* to receive medical care. It is enough to use another identity document and a document confirming the date of one's entry to Poland. A citizen of Ukraine is entitled to receive medical care provided in the Republic of Poland and encompassing health care services granted on the same terms and in the same scope as in the case of every person covered by obligatory or voluntary health insurance in Poland.

The Polish National Health Fund will pay for any medical service provided to a Ukrainian citizen within the framework of the public healthcare system.

Many different forms of assistance offered to Ukrainians studying in Poland have been established.

There are two models of education to choose from: the model of integrating Ukrainian students into the Polish system of education and the model of continuing remote education in Ukraine (to the extent possible). The decision regarding the form of education is made by the parents or the guardians of the child in education.

The law in question has also extended the validity of visas of the citizens of Ukraine. If the national visa of a citizen of Ukraine indicates that the last day of the period of their stay in Poland falls after 24 February 2022, then the period of stay on the basis of this visa and the period of the visa's validity are extended until 31 December 2022 by virtue of law (*ex lege*).

The war carries on. Poland's borders continue to be crossed by desperate, devastated Ukrainian citizens. I find it impossible to tell what will happen to the Ukrainian citizens who are now in Poland. How many of them will return to their homeland when the war is over? How many of them will decide to stay in Poland? But I am sure that the solutions adopted within the framework of the law discussed above will be improved and modified to the benefit of Ukrainian citizens.

Key words: assistance to citizens of Ukraine, temporary protection, powers and services to citizens of Ukraine in Poland, military conflict between Russia and Ukraine.

Вступ та постановка проблеми.

24 лютого 2022 року вранці прочитала на сайті польського уряду «комюніке МЗС щодо російської збройної агресії проти України». Ось його повний зміст:

«Міністерство закордонних справ Республіки Польща рішуче засуджує безпрецедентний військовий напад на Україну. Російська Федерація свідомо прийняла рішення руйнувати основи сучасної архітектури безпеки та намагається насильно змінити кордони, з чим не можна погодитися в XXI столітті. Польща, у співпраці зі своїми союзниками, вживатиме всіх заходів, передбачених міжнародним правом, для підтримки України та припинення російської агресії» [2].

За місяць (з 24 лютого по 24 березня 2022 року) понад 2,23 мільйона біженців¹ перетнули польсько-український

кордон у зв'язку з жорстоким і незаконним збройним нападом Росії на Україну [3]. Наразі невідомо, скільки громадян України залишилося в Польщі і скільки мають намір залишитися на довше, скільки поїхали далі в інші країни, а скільки через кілька днів, незважаючи на війну, вирішили повернутися.

Організація в експрес-режимі державної, самоврядної, недержавної та громадянської допомоги сотням тисяч громадян України в Польщі дуже складна юридично, організаційно, технічно та психологічно [4]. Метою цього дослідження є представлення лише одного нормативного аспекту заходів, які негайно вжила польська влада, приймаючи спеціальний закон.²

¹ На час публікації цієї статті кількість біженців із України, які прибули до Польщі, збільшилась до 3 млн. (ред. В.Федоренко).

² Поза рамками дослідження залишається допомога від органів місцевого самоврядування Польщі (наприклад, створення Суспільних агентств оренди), підприємств (наприклад, РКР (Польські Залізничні Лінії) [5], неурядових організацій (наприклад, 25 лю-

Дуже складно оцінити, чи відповідні законодавчі рішення, прийняті так швидко, виявляться успішними, а також які саме із цих рішень будуть успішними. Тому, нами не наводяться результати соціолого-правових чи психолого-правових досліджень, бо таких досліджень наразі немає. Нами також не аналізується аксіологія прийнятих рішень. Лише визначається загальна картина правових ідей польської «швидкої допомоги» українцям, які були включені до спеціального акту. Його проект було подано до Сейму Польщі 7 березня 2022 року, тобто на тринадцятий день війни [7; 8].¹ Щодо окремих положень, роз'яснимо причини прийняття конкретних рішень.²

Аналіз останніх досліджень та публікацій. З часу вторгнення РФ на територію суверенної та незалежної України пройшло відносно небагато часу. Утім, із перших днів війни в Україні Республіка Польща стала надійним прихистком для мільйонів українців – дітей, жінок, людей похилого віку та людей з інвалідністю. При цьому, Сейм, Президент і Уряд Респу-

бліки Польщі цілеспрямовано вживають вичерпних заходів для комплексної допомоги громадянам України, які приїхали з 24 лютого 2022 року до Польщі. Одним із важливих нормативно-правових механізмів забезпечення такої допомоги став Закон Польщі «Про допомогу громадянам України у зв'язку зі збройним конфліктом на території України», прийнятий у надзвичайно стислі строки.

На сьогодні в Польщі ще немає достатньо наукових публікацій, які б глибоко висвітлили питання походження, змісту та особливостей реалізації та вдосконалення цього Закону. Тому, репрезентована публікація є первинним аналізом Закону Польщі «Про допомогу громадянам України у зв'язку зі збройним конфліктом на території України» і однією з перших наукових публікацій на цю тему. Принаймні, в Польщі та Україні.

Формулювання мети статті.

Метою цього дослідження є висвітлення основних положень Закону Польщі «Про допомогу громадянам України у зв'язку зі збройним конфліктом на території України» («*O pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa*») від 12 березня 2022 року [1] (далі – Закон) та їх потенціалу для громадян України, які перетнули державний кордон Польщі, рятуючись від військової агресії РФ в Україні, у першу чергу, з практичної точки зору.

Виклад основного матеріалу.

Законодавчий процес – шість днів. Урядовий законопроект про допомогу громадянам України у зв'язку зі збройним конфліктом на території цієї держави був поданий до Сейму Польщі 7 березня 2022 року (текст

того 100 організацій зголосилися допомогти біженцям із України [6].

¹ Про охорону безпеки я, зокрема, написала: «*Час удаваного послаблення відносин між Європою-НАТО та Росією закінчився приблизно в 2014 році*». [8, с. 176].

² Загалом, поза увагою в цьому дослідженні залишаються інші акти щодо становища іноземців у Польщі та законодавства ЄС з цього питання (наприклад, Регламент Європейського Парламенту та Ради (ЄС) № 810/2009 від 13 липня 2009 року про встановлення Візового кодексу Співтовариства (журн. EU L 243 від 15.9.2009 р., п. 1 або Регламент (ЄС) 2016/399 Європейського парламенту та Ради від 9 березня 2016 р. про кодекс правил ЄС, що регулюють переміщення осіб через кордони (Шенгенський прикордонний кодекс) (Юридичний журнал UE L77 від 23.03.2016 р., п. 1), а також попередня судова практика у справах іноземців та дослідження з цього питання [9].

№ 2069).¹ Уже 8 березня 2022 року на засіданні Сейму відбулося перше читання проекту. Його було направлено на доопрацювання до Комісії адміністрації та внутрішніх справ. Того ж дня відбулося засідання Комісії [11].

9 березня 2022 року на засіданні Сейму Польщі відбулося друге читання законопроекту. Сейм повернув законопроект на розгляд Комісії адміністрації та внутрішніх справ. Того ж дня Комісія провела друге засідання [12]. До законопроекту було внесено зміни. Того ж дня, 9 березня, на пленарному засіданні Парламенту відбулося третє читання закону. Закон був прийнятий. Результати голосування були такими: 439 – «за», 12 – «проти», 3 – «утрималися». На цьому засіданні Сейму Польщі були присутні 454 депутата із 460 депутатів, які становлять конституційний склад польського парламенту.

10 березня 2022 року прийнятий Сеймом законопроект передали Президенту Польщі та Маршалку Сенату. Сенат Польщі представив свою позицію 12 березня, та вніс поправки до законопроекту [12]. Закон та зміни до нього втретє надійшли до Комісії 12 березня поточного року. Комісія схвалила деякі поправки і закон, з поданням про врахування поправок, знову відправили на розгляд Сейму Польщі [1].

Сейм розглянув позицію Сенату і прийняв окремі поправки. Було все ще 12 березня 2022 р. Закон подано на підпис Президенту Польщі, який його негайно підписав. Закон оприлюднено 12 березня 2022 року. Відповідно до ст. 116, він введений в дію з дня його оприлюднення, а його дія поширилась

¹ Авто виправлення: текст № 2069-А надійшов до Сейму 8 березня 2022 року. Загалом про законодавчий процес у Польщі див., наприклад, Т. Бернат [10] і ін.

на відповідні відносини починаючи із 24 лютого 2022 року.²

Таким чином, детальний розгляд процесу прийняття цього Закону переконливо доводить наміри влади Речі Посполитої, – якнайшвидше розпочати надання допомоги Україні та її громадянам, які потребують захисту.

Закон Польщі «Про допомогу громадянам України у зв'язку зі збройним конфліктом на території України» («*O pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa*») містить 46 сторінок, складається із 116 статей і вносить зміни до 23 польських законів.³ Нижче репрезентуємо його основні положення та деякі ключові тези інших актів, до яких він відсилає.⁴

² Стаття 95 Закону набрала чинності 27 березня 2022 р. Див.: <https://www.gov.pl/web/udsc/weszla-w-zycie-ustawa-o-pomocy-obywatelom-ukrainy-w-zwiazku-z-konfliktem-zbrojnym-na-terytorium-tym-panstwa>, (дата звернення 25.03.2022). Уряд оголосив, що приблизно в середині квітня внесе зміни до цього Закону, усунувши інші прогалини та неточності, виявлені на практиці, а також невдалі рішення. Тому, читачам статті рекомендую до ознайомлення офіційний сайт Сейму Польщі: www.sejm.gov.pl. На ньому завжди розміщена актуальна інформація про зміни, щоб, за потреби, спростувати деякі тези.

³ У Закон уже двічі вносили поправки, тому що в ньому виявлено недоліки і відбулась переоцінка ситуації. *По-перше*, було створено реєстр неповнолітніх громадян України, які в'їхали до Польщі без опіки їхніх фактичних опікунів та були поміщені в прийомні сім'ї в Україні. *По-друге*, допомога була надана й тим українцям, які, рятуючись від війни, прибули до Польщі не лише безпосередньо з України, а й з інших держав.

⁴ Положення Закону не поширюються на громадян України, які мають: а) посвідку на постійне проживання; б) дозвіл на проживання довгострокового резидента Європейського Союзу; в) дозвіл на тимчасове проживання; г) статус біженця; г) додатковий захист; д) дозвіл на допустиме перебування, а також особи які: 1) подали заяви про міжнародний захист у Польщі (або від імені яких подані такі заяви); 2) заявили про намір подати заяви про міжнародний захист. Це передбачено ст. 28 ч.

Тимчасова охорона на вісімнадцять місяців. Громадяни України, які внаслідок збройного конфлікту прибули до Польщі з 24 лютого 2022 року, з цього ж дня вважаються особами, які користуються тимчасовим захистом у Польщі у розумінні Закону від 13 червня 2003 року «Про надання захисту іноземцям на території Республіки Польща» [15; 16].

Цей Закон, прийнятий 19 років тому, у ст. 106 ч. 1 унормовує наступне:

«Іноземці, що масово прибувають до Республіки Польща, які покинули країну походження або певний географічний регіон через іноземне вторгнення, війну, громадянську війну, етнічні конфлікти або грубі порушення прав людини, можуть отримати тимчасовий захист на території Республіки Польща, незалежно від того, чи було їх прибуття спонтанним чи результатом допомоги, наданої їм Республікою Польща або міжнародною спільнотою» [15].

Прийнятий зараз спеціальний Закон Польщі «Про допомогу громадянам України у зв'язку зі збройним конфліктом на території цієї держави» від 12 березня 2022 року встановлює спеціальні правила тимчасового проживання, легалізації перебування громадян України та їх подружжя, які не мають українського громадянства, що прибули до Польщі а) безпосередньо з території України або б) через інші держави, у зв'язку з бойовими діями, що ведуться на території України, і в) громадяни України, що мають Карту поляка, які разом зі своєю найближ-

чою родиною, прибули на територію Польщі внаслідок цих бойових дій.¹

Карта поляка – це документ, який підтверджує належність до Польської нації людей, які не мають польського громадянства. Як відомо, особа, яка подає заявку на отримання Карти поляка, повинна, серед іншого: а) заявити про належність до Польської нації; б) продемонструвати свої стосунки з польською спільнотою через знання польської мови, а також плекаючи польські традиції та звичаї; в) подати письмову декларацію про належність до польської нації в присутності консула Республіки Польща; г) довести, що особа належить до польської національності або принаймні один із її батьків, бабусь і дідусів або двоє прадідів були польськими громадянами, або подати сертифікат польської організації, що підтверджує активну участь у діяльності на благо польської мови та культури або польської національної меншини протягом принаймні трьох останніх років; д) подати декларацію про те, що вона або її родичі не репатріювалися або не були репатрійовані з території Республіки Польща або Польської Народної Республіки на підставі угод про репатріацію, укладених у 1944-1957 роках.

Карту поляка також може отримати особа, чие польське походження підтверджено відповідно до положень Закону про репатріацію від 9 листопада 2000 року (Dz. U. z 2018 r. poz. 609 i 1669), за умови, що вона підтвердить знання польської мови хоча б на базовому рівні. Карта поляка дійсна протягом 10 років із дня її надання. Термін її дії може

¹ або ст. 61 ч. 1 Закону від 13 червня 2003 р. «Про надання захисту іноземцям на території Республіки Польща» (Dz. U. z 2021 r. poz. 1108 i 1918 oraz z 2022 r. poz. 583).

¹ Спочатку закон поширювався лише на громадян, які приїжджали безпосередньо з України, тепер стосується також людей, які прибули через інші країни.

бути продовжений іще на 10 років. Люди старші 65 років отримують Картку безстроково. У Польщі заяву на отримання Карти поляка подають до Підляшського та Люблінського воєводських управлінь. За кордоном заяву на отримання Карти поляка розглядає консул [18]. Науковий коментар базових положень про Карту поляка можна знайти у роботах польських науковців [19; 20].

Законодавче положення про спеціальний тимчасовий захист для українців має дві умови: 1) законний в'їзд українця з 24 лютого 2022 року та 2) декларування наміру залишитися в Польщі. Якщо громадянин України а) законно в'їхав на територію Польщі в період з 24 лютого 2022 року до дати, зазначеної в постанові Ради Міністрів Польщі (встановлюється окремо), та б) заявляє про намір залишитися в Польщі, то його перебування вважається легальним протягом вісімнадцяти місяців з 24 лютого 2022 року. При цьому, Закон не поширюється на іноземців, які прибули з України, рятуючись від війни. Хоча цей припис піддається критиці експертами і науковцями.

Також у Законі наразі передбачена бланкетна дата закінчення цього законодавчого регулювання. Рада Міністрів Польщі визначить останній день, коли цей легальний в'їзд буде пов'язуватись із законним проживанням на території Польщі протягом 18 місяців. Встановлюючи в постанові кінцеву дату, Уряд Польщі має враховувати наступне: *«кількість іноземців, які в'їжджають на територію Республіки Польща, становище цивільного населення та перспективи припинення бойових дій на території України, а також аспекти*

оборони, державної безпеки та охорони громадської безпеки та порядку» [1].

Закон також передбачає легалізацію тривалого перебування громадян України. Особам, перебування яких на території Польщі є або вважається законним, воєвода може надати дозвіл на тимчасове проживання на 3 роки, з дня винесення ним відповідного рішення. Слід звернути увагу, що громадянин України може подати заяву про надання дозволу на таке перебування не раніше ніж через 9 місяців з дня в'їзду та не пізніше 18 місяців з 24 лютого 2022 року. При цьому, заява, подана громадянином до спливу 9 місяців від дати в'їзду, воєводою не розглядається.

Оформлення тимчасового перебування та присвоєння номера PESEL.

Перебування громадянина України на території Польщі підлягає обов'язковій реєстрації. Є два способи реєстрації. По-перше, в'їзд громадян України реєструється прикордонниками під час перевірок на державному кордоні Польщі. Якщо реєстрація на кордоні (наприклад, через відсутність документів, величезний натовп на кордоні тощо) не відбулася в установленому порядку, необхідно подати заяву про реєстрацію тимчасового перебування до польського органу місцевого самоврядування не пізніше 60 днів із дня в'їзду на територію Польщі.¹ Це, власне, другий спосіб.

У другому випадку місцева влада не лише реєструє прибуття громадянина України до Польщі, а й присво-

¹ Заява подається особисто за місцезнаходженням комунального органу в письмовій формі з розбірливим власноручним підписом. Його може заповнити заявник або працівник органу на підставі даних, наданих заявником. До заявки додається фото. У осіб старше 12 років слід знімати відбитки пальців, якщо це фізично можливо.

ює йому за спрощеною процедурою номер *PESEL*. Нагадаємо, що *PESEL* (*Powszechny Elektroniczny System Ewidencji Ludności*) – це універсальна електронна система реєстрації населення на території Республіки Польща. Заяву на присвоєння номера не потрібно подавати за місцем поточного перебування або проживання, формальності можна врегулювати в будь-якому міському/гмінному офісі на всій території Польщі.

Однак, слід чітко усвідомити, що номер *PESEL* не є обов'язковою умовою для легального перебування громадян України у Польщі. Тому, українці, які втекли від війни удома, мають право легально перебувати в Польщі протягом 18 місяців з 24 лютого 2022 року, і без номера *PESEL* (наприклад, якщо вони зареєструвалися під час прикордонних перевірок). При цьому, слід знати, що виїзд таких громадян України із території Польщі більше ніж на 1 місяць позбавляє їх права перебування в Польщі 18 місяців у статусі біженця.

Отримання номера *PESEL* є вигідною умовою для користування багатьма правами та державними послугами на тих самих або подібних умовах, на яких ними користуються громадяни Польщі. *PESEL*, серед іншого, є перепусткою на безкоштовне лікування і взагалі умовою, що полегшує початок роботи чи підприємницької діяльності громадян України у Польщі.¹

¹ У повідомленні Служби зайнятості роботодавцем необхідно вказати номер *PESEL* громадянина України, якщо такий був виданий. Отже, якщо такий номер іноземцю ще не присвоєно, його не можна вимагати надати за офіційними процедурами, і роботодавець не повинен обумовлювати працевлаштування громадянина України наявністю у нього цього номера.

На практиці присвоєння номерів *PESEL* здійснюється органами місцевого самоврядування з багатьма труднощами. У перші дні (*Й. Я.-Б. – пишу це 25 березня, тоді як ця система почала працювати у Польщі лише 16 березня ц.р.*) перешкоди пов'язані з відсутністю обладнання, не вистачає авторизованих комп'ютерних станцій, валідаторів, принтерів і сканерів. Величезні черги зустрічаються в великих містах (Варшава, Краків, Вроцлав, Люблін і ін.), де саме досі зосередилися українські громадяни. Натомість, органи місцевого самоврядування у Польщі не мають тисячі нових кваліфікованих чиновників. Номери в черзі для надання цієї послуги розподіляються в дві зміни сім днів на тиждень. Польська влада шукає механізм вирішення цієї проблеми і, переконані, що він буде знайдений.

Працевлаштування або зайняття підприємницькою діяльністю. Номер *PESEL* полегшує доступ до польського ринку праці. Будь-який роботодавець може прийняти на роботу громадянина України. Останньому не потрібно мати дозвіл на роботу в Польщі, а роботодавець, який працевлаштовує громадянина України, зобов'язаний протягом 14 днів повідомити відповідне бюро зайнятості через портал *praca.gov.pl*.

У згаданому повідомленні необхідно вказати номер *PESEL* громадянина України, якщо такий був виданий. Отже, якщо такий номер іноземцю ще не присвоєно, його не можна вимагати надати за офіційними процедурами, і роботодавець не повинен обумовлювати працевлаштування громадянина України наявністю у нього цього номера [21].

Кожен громадянин України також може скористатися послугами працевлаштування, консультування щодо кар'єри та навчання, на тих самих умовах, що й громадяни Польщі. Шукаючи роботу, громадяни України можуть звернутися до повітових бюро праці (340 офісів по всій Польщі), Центрів інформації та планування кар'єри (16 відділень), скористатися гарячою лінією «Зелена лінія» (тел.:19-524), Центральною базою пропозицій роботи, а також мобільним додатком *ePraca* (доступним на пристроях *Android* або *iOS*), куди щодня додається приблизно 70 000 пропозицій роботи.

Форми працевлаштування, в принципі, такі ж, як і у польських громадян – це може бути: а) трудовий договір, б) договір доручення чи в) договір на виконання конкретної роботи. Кожна із цих угод буде дійсна за умови, якщо вона складена обов'язково в письмовій формі та має бути написана мовою, яку розуміють обидві сторони. Для цього відповідну угоду слід підготувати двома мовами, найчастіше – польською та українською. Також можна підготувати договір англійською, якщо ця мова вважається зрозумілою та прийнятною для біженця.

Громадяни України з *PESEL* також можуть розпочинати, здійснювати та припиняти підприємницьку діяльність на території Польщі на тих самих умовах, що й громадяни Польщі. Господарська діяльність – це організована діяльність, що приносить прибуток, яка здійснюється від свого імені та на безперервній основі. Громадянин України може реалізувати її в легальних формах, дозволених у Польщі. Він може створити: ФОП, тобто бізнес фізичної особи, та зареєструвати його

в Центральному реєстрі та відомостях про господарську діяльність (*CEIDG*). Він може створити товариство або компанію з капіталом, включаючи повне товариство та товариство, і зареєструвати їх у Національному судовому реєстрі (*KRS*). Діяльність можна розпочати невідкладно, в день подання заяви про внесення до *CEIDG*, або після внесення до реєстру підприємців Національного судового реєстру, відповідно до ст. 17 Закону Польщі «Про підприємців» [22].

Соціальна допомога, утримання, соціальні виплати. Воеводи координують діяльність органів державної влади, а також громадських організацій та підприємців у сфері надання допомоги громадянам України. Кожен із шістнадцяти (16) воевод у Польщі є представником влади у своєму воеводстві.

Воевода уповноважений надавати українським громадянам допомогу, наскільки це можливо, протягом щонайменше двох місяців з дня в'їзду до Польщі. Ця допомога полягає у наступному: а) розміщенні; б) забезпеченні цілодобового колективного харчування; в) забезпеченні транспортом до місць проживання; г) фінансування поїздок громадським транспортом та спеціалізованим транспортом, призначеним для людей з обмеженими можливостями; г) забезпечення миючими засобами та засобами особистої гігієни та іншими засобами *etc*.

Також органи місцевого самоврядування в Польщі, за власною ініціативою та в межах власних ресурсів, можуть надавати допомогу громадянам України у зазначеному вище обсязі. Особливу допомогу діячам культури і митцям уповноважений надавати

Міністр культури Республіки Польща. На практиці, українцям у Польщі допомагають, у першу чергу, неурядові організації та волонтери. Це поляки, а також волонтери з усього світу, які з першого моменту війни в Україні допомагають біженцям організувати транспорт, привозять їжу, ковдри, засоби гігієни, пропонують житло.

Також Польська держава протягом двох місяців надала підтримку всім полякам, які в приватному порядку пропонують проживання та харчування українцям у Польщі. Статтею 13 Закону визначено, що будь-якій юридичній особі, а також фізичній особі, що веде домашнє господарство, яка забезпечуватиме проживання та харчування громадян України, за її заявою, поданою після закінчення строку надання допомоги, може бути призначена грошова допомога за цей період (40 злотих на особу на день) не довше 60 днів. Термін виплати допомоги може бути продовжений у спеціально обґрунтованих випадках.

Громадянин України також має право на: 1) сімейні (родинні) асигнування, 2) допомогу на дитину, якщо він проживає з дітьми на території Польщі. Сімейними асигнуваннями є: а) сімейна допомога та надбавки до неї; б) опікунська допомога, допомога по догляду за дитиною та інші допомоги, включаючи виплату при народженні дитини, а також допомоги (включаючи батьківські виплати), що виплачуються муніципалітетами.¹

¹ Див.: Закон Польщі від 28 листопада 2003 р. «Про сімейні асигнування» (Dz.U. 2003 nr 228 poz. 2255); Закон Польщі від 11 лютого 2016 р. «Про державну допомогу у вихованні дітей» (Dz. U. z 2019 r. poz. 2407 oraz z 2021 r. poz. 1162, 1981 i 2270).

Допомога по догляду за дитиною «Сім'я 500 плюс» становить 500 злотих на кожну дитину на місяць. Для отримання пільги за програмою «Сім'я 500 плюс» на неї мають право подати заявку як українці, які легально проживають у Польщі, так і поляки. Вона сплачується на кожну дитину в сім'ї до 18 років, якщо дитина проживає разом з одним з батьків і перебуває на їх утриманні.² Допомога для сімей надаватиметься не довше, ніж на період перебування в Польщі.³

Окрім того, передбачені й інші допомоги («гарний старт», «сімейний капітал», співфінансування знижки батьківського внеску за перебування дитини до 3 років у яслах, дитячому клубі чи в щоденного опікуна). При цьому, при встановленні права на сімейну допомогу, залежно від критерію доходу, при визначенні доходу сім'ї на одну особу, член сім'ї, який за декларацією особи, що звертається за цими виплатами, не перебуває на території Республіки Польща, не враховується.

Також у Польщі впроваджено різні можливі форми догляду за дітьми

² Допомога надається не лише батькам, які доглядають та утримують дитину, а й: а) законним опікунам дитини, б) прийомним батькам, в) особам, які ведуть сімейний дитячий будинок, г) директорам різних закладів опіки і р) будинкам соціального захисту.

³ Якщо особа відповідає умовам для отримання «Сім'я 500 плюс» для українців, заяву на таку допомогу по догляду за дитиною можна подати в електронному вигляді через: PUE ZUS, Portal Emp@tia, електронний банк багатьох польських банків (якщо особа має рахунок у такому банку). Якщо українець не має рахунку в польському банку і не подає через нього заявку на програму «Сім'я 500 плюс», це можна зробити особисто. Слід прийти до будь-якого Закладу соціального страхування (ZUS), де додатково нададуть допомогу в заповненні та подачі заяви через портал PUE ZUS. ZUS виплачує ці кошти із 26 березня.

з України. Серед іншого, правила виконання громадянином України функції прийомної сім'ї та ведення сімейного дитячого будинку; правила прийому дітей з України, правила організації опікунсько-виховного закладу, в якому проживатимуть діти, що є громадянами України; інституція тимчасового опікуна для представництва неповнолітньої особи, яка опинився в Польщі без законних опікунів з України, та здійснення опіки над такою особою і її майном.

Крім того, унормовано спрощені правила прийому на роботу психологів, вихователів та інших людей з України, які працюють з дітьми. Також у Польщі нині спрощені правила створення ясел та дитячих клубів.

Також на сьогодні в Польщі спрощено положення про оренду, тимчасову оренду та позику житла громадянам України.

Соціальна допомога. Соціальна допомога надається у гміні (громаді), де перебуває особа з України, яка звертається за цими пільгами. Статті 29 і 30 Закону дають право українцям у Польщі на отримання соціальної допомоги, як у грошовій, так і в натуральній формі.

До першої категорії належать: а) постійні, періодичні, спеціальні та цільові пільги; б) надбавка та позика на економічну незалежність; в) допомога на незалежність та продовження освіти; г) грошова допомога на утримання та покриття витрат, пов'язаних із вивченням польської мови для іноземців, які отримали статус біженця в Республіці Польща; ґ) додатковий захист або дозвіл на тимчасове проживання; д) винагорода опікуна за догляд, встановлений судом.

У свою чергу, негрошовими виплатами для українських громадян

у Польщі є: а) соціальна робота з біженцями; б) кредитний квиток; в) внески на медичне та соціальне страхування; г) матеріальна допомога; ґ) консультування спеціалістів, кризові втручання та притулок; д) харчування та необхідний одяг; е) послуги з догляду; є) житло, проживання та послуги в будинку соціальної допомоги, соціальної допомоги в отриманні відповідних житлових умов, у тому числі в охорнюваному помешканні; ж) допомога у працевлаштуванні; з) допомога в облаштуванні та ін.

Крім того, біженцям із України, які отримали *PESEL*, можна отримати 300 злотих одноразової допомоги.

Українці також мають право на безоплатну психологічну допомогу та допомогу у вигляді продуктових пакетів або харчування в рамках Оперативної програми «Продовольча допомога 2014-2020», що співфінансується Європейським фондом допомоги найбільш знедоленим.

Також планується допомога громадянам України з інвалідністю. Ця програма нині на етапі організації.

Медична допомога. Відповідно до ст. 37 Закону, громадянин України має право на медичну допомогу, що надається на території Польщі, включаючи медичні послуги, на умовах і в обсязі, на які в Польщі мають право особи, на яких поширюється обов'язкове або добровільне медичне страхування [23; 24]. Тож Національний фонд здоров'я в Польщі оплачуватиме кожен медичну послугу громадянина України в медичній службі. Фінансування цих пільг гарантується Державним бюджетом Польщі. Для того, щоб скористатися медичною допомогою, *PESEL* не обов'язковий. Українцям можна вико-

ристовувати інший документ, що посвідчує особу, та документ, який підтверджує дату в'їзду до Польщі.

Із 24 лютого 2022 року і на 18 місяців, для громадянина України, який здобув кваліфікацію лікаря чи стоматолога за межами території держав-членів Європейського Союзу, а також медсестри чи акушерки, може бути дозволено займатися відповідною професійною діяльністю та буде надано умовне право на практику.

Вища освіта і наука. Законом також були встановлені різні форми підтримки українців, які навчаються в Польщі. Це питання досліджувалось у наших попередніх роботах [25].

Також громадянин Польщі, який раніше навчався на території України для підготовки до медичних спеціальностей, і який був зарахований до польського університету на подібне навчання, оплачуватиме таке навчання відповідно до розміру плати, яка раніше сплачувалась в Україні. Українські студенти медичних факультетів можуть претендувати на соціальну стипендію та студентський кредит на польських умовах, без обмеження кількості надбавок. Польські та українські студенти, які вже сплатили навчання за літній семестр в Україні, звільняються від таких самих платежів у польському університеті.

Застосовані спеціальні спрощені методи визначення досягнень учнів, які навчалися в Україні, якщо вони не мають документів, що засвідчують ці досягнення. Академічні викладачі та науковці, які 24 лютого 2022 року працювали в університеті, що діє в Україні або в науково-дослідному інституті та мають необхідні звання та ступені та відповідну кваліфікацію для зайнят-

тя даної посади, можуть бути працевлаштовані в університетах та інститутах Польщі як академічні викладачі чи наукові працівники, без проведення конкурсу на зайняття посади.

Школи і дошкільні заклади. У школах Польщі дозволяється на вибір дві моделі навчання: а) модель включення учнів з України до польської системи освіти або б) модель продовження дистанційного навчання в Україні (якщо це можливо). Батьки чи опікуни вирішують, який спосіб навчання обрати. Тому учнів з України, за бажанням, приймають до польських шкіл, а в підпорядкуванні шкіл можна створити додаткові локації для проведення занять. Це стосується і дошкільнят.

Для студентів, які не знають польську мову або знають її на недостатньому рівні для вивчення, можуть бути організовані підготовчі класи, які називаються «welcomeclasses». Для іноземців у Польщі створили таку можливість кілька років тому. Вітальні заняття, в європейському вимірі, не є новим рішенням. Вони успішно функціонують серед інших у німецьких школах, у Нідерландах та у Швеції.

У школах Польщі можуть створюватися посади «помічника вчителя». Українка чи українець можуть працювати на цій посаді, якщо вони вміють спілкуватися польською мовою і можуть допомагати учням, які недостатньо або зовсім не знають польську мову.

Є й другий вихід: діти та студенти, що є громадянами України, які не хочуть навчатися в польських школах та під час тимчасового перебування, навчаються у дитячому садку чи школі, що діє в українській системі освіти з використанням дистанційних мето-

дів та техніки, не підлягають обов'язковій однорічній дошкільній підготовці, обов'язковому навчанню [26]. Один з батьків або особа, яка доглядає за такою дитиною чи учнем, подає до органу комунальної власності Польщі декларацію про те, що дитина чи учень продовжить навчання в системі освіти України [26].¹

Обидва рішення, віддаючи перевагу моделі включення учнів з України до польської системи освіти та моделі продовження дистанційного навчання в Україні, мають прихильників і критиків. Нині ще складно судити, яке рішення краще. Українські школярі приєднуються до польських класів у середині навчального року. Польська основна навчальна програма суттєво відрізняється від української. Загалом, звісно, діти із України не знають польської мови у достатньому обсязі. Також лише 12 тис. вчителів в Польщі знають українську чи російську мову. Як спілкуватися в цій ситуації? Ніхто на сьогодні (на час підготовки статті) не знає, скільки українських дітей зрештою вступить до польської школи (найбільший прогноз – навіть 700 тис.), а скільки захочуть (або зможуть) навчатися дистанційно. Як довго діти залишаться в Польщі? [27].

Візи. Законом продовжено термін дії віз, які мали громадян України на день початку війни. Якщо останній день перебування громадянина України на території Польщі за національ-

ною візою припадає на 24 лютого 2022 року, то термін перебування за цією візою та її термін дії подовжуються *ex lege* до 31 грудня 2022 року. Аналогічне рішення було застосовано до терміну дії дозволу на тимчасове проживання в Польщі.

З іншого боку, на 18 місяців подовжено терміни дії: а) карток на проживання; б) польських документів, що посвідчують особу громадянина України; в) документів «згода на толерантне перебування»; г) перебування в Польщі за Шенгенською візою.

Широка новелізація. Минув місяць війни (на час підготовки публікації). Є багато спостережень і досвіду, а далі – необхідність виправлень і доповнень до вище охарактеризованого Закону. Протягом найближчого місяця очікується серйозна новелізація. Змінилась і структура заїздів українців до Польщі. Нині приїздить усе більше людей похилого віку, хворих та людей із інвалідністю. Вони потребують належної медичної допомоги та підтримки. Потрібно покращити працевлаштування українців і догляд за їхніми дітьми. Організувати кращу базу проживання для них. Забезпечити підтримку тимчасових опікунів.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Війна триває, кордони Польщі досі перетинають зневірені громадяни України. Звісно, складно передбачити, якою буде доля українських громадян, що зараз з нами. Скільки повернеться на Батьківщину після війни і хто захоче залишитися в Польщі.

У польській культурі гостинність, яку розуміють як сердечність та безкорисливу доброзичливість до гостей, вважалася однією з основних ціннос-

¹ Пункт 15 Розпорядження Міністра освіти і науки, з дня прийняття Закону Польщі від 14.12.2016 р. «Про освіту» із внесенням донього змін від 21.03.2022 р. Законом Польщі «Про організацію навчання, виховання та догляду за дітьми та молоддю, які є громадянами України» (Dz.U. 2022 roz. 645.) унормовує умови складання іспитів у восьмий клас та екзамену на атестат зрілості для учнів з України.

тей протягом багатьох століть. Ми обов'язково внесемо зміни та доповнення до Закону про допомогу. Нехай якнайшвидше настане мир і цей Закон взагалі буде непотрібним.

Правове регулювання Закону надано в цій публікації станом на 25 березня 2022 року.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Law of 12 march 2022 on assistance to citizens of Ukraine in connection with armed conflict on the territory of that country. Journal of laws of the Republic of Poland of 2022, item 583.
2. Komunikat MSZ w sprawie rosyjskiej agresji zbrojnej na Ukrainę. URL: <https://www.gov.pl/web/dyplomacja/komunikat-msz-w-sprawie-rosyjskiej-agresji-zbrojnej-na-ukraine>, дата звернення 24.02.2022.
3. Ilu uchodźców z Ukrainy jest w Polsce? [AKTUALNE DANE]. URL: <https://300gospodarka.pl/news/uchodzcy-z-ukrainy-w-polsce-liczba>, дата звернення 25.03.2022.
4. Dobrzeńiecki K. Prawo wobec sytuacji nadzwyczajnej. Między legalizmem a koniecznością, Toruń: TNOIK, 2018. 382 s.
5. PKP: «Informujemy, że obywatele Ukrainy mogą do 31.03.2022 roku bezpłatnie podróżować w klasie 2 pociągów TLK i IC w wagonach z miejscami do siedzenia». URL: <https://www.intercity.pl/pl/site/o-nas/dzial-prasowy/komunikaty/bezplatne-przejazdy-dla-obywateli-ukrainy-pociagami-pkp-intercity.html>), дата звернення 20.03.2022.
6. Rola NGO-sów w pomocy dla uchodźców z Ukrainy. URL: <https://www.gov.pl/web/pozytek/rola-ngo-sow-w-pomocy-dla-uchodzcow-z-Ukraine>, дата звернення 20.03.2022.
7. O pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa: Ustawa z dnia 12 marca 2022 r. Dz. U. 2022 poz. 583. <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20220000583>, дата звернення 22.03.2022.
8. Jabłońska-Bonca J. Prywatna ochrona bezpieczeństwa. Koncepcje. Podmioty. Zadania. Normy. Konteksty. Warszawa: Wolters Kluwer, 2017. 860 s.
9. Szklanna A. Ochrona prawna cudzoziemca w świetle orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka. Warszawa: Instytut Wydawniczy EuroPrawo, 2010. 413 s.
10. Biernat T. Legislacja. Analiza procesu. Kraków: Oficyna Wydawnicza AFM, 2016. 181 s. URL: <https://repozytorium.ka.edu.pl/handle/11315/12783>, дата звернення 20.03.2022.
11. Rządowy projekt ustawy o pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa. URL: <https://www.sejm.gov.pl/Sejm9.nsf/PrzebiegProc.xsp?nr=2069>, дата звернення 22.03.2022.
12. Uchwała Senatu RP w sprawie ustawy o pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa. Druk nr 2083. URL: <https://www.sejm.gov.pl/Sejm9.nsf/druk.xsp?nr=2083>, дата звернення 22.03.2022.
13. Sprawozdanie Komisji Administracji i Spraw Wewnętrznych o uchwale Senatu RP w sprawie ustawy o pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa. Druk nr 2084. URL: <https://zpbas.sejm.gov.pl/sejm9.nsf/druk.xsp?documentId=3FD8AE7795314102C125880300338BD2&SessionID=31A2810E98C61C6B8ED04F2072B483F82F25779B>, дата звернення 22.03.2022
14. Nowelizacja ustawy o pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa. URL: <https://www.gov.pl/web/udsc/weszla-w-zycie-ustawa-o-pomocy-obywatelom-ukrainy-w-zwiazku-z-konfliktem-zbrojnym-na-terytorium-tego-panstwa>, дата звернення 23.03.2022

15. Ustawa z dnia 13 czerwca 2003 r. o udzielaniu cudzoziemcom ochrony na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej. Dz.U. 2003 nr 128 poz. 1176. URL: <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=wdu20031281176>, дата звернення 22.03.2022.

16. Ustawa o cudzoziemcach. Komentarz. Red.: J. Chlebny.; aut. J. Chlebny [i in.]. Warszawa: Beck, 2015. XXVIII, 975 s.

17. Dąbrowski P. Ustawa z dnia 13 czerwca 2003 r.o udzielaniu cudzoziemcom ochrony na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz z orzecnictwem. (art. 1 – 104) / Warsaw University. *CMR WorkingPapers, seria: Prace migracyjne*. 1999. № 41. 114 s.

18. Ustawa z dnia 17 grudnia 2021 r. o zmianie ustawy o cudzoziemcach oraz niektórych innych ustaw. Dz.U. z 2019 r. poz. 1598, z 2022r. poz. 91. URL: <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20220000091>, дата звернення 22.03.2022.

19. Jagielski J., Pudzianowska D. Ustawa o Kartce Polaka. Komentarz. Warszawa: Wolters Kluwer Polska Stan, 2008. 220 s.

20. Narożniak A. Karta Polaka w systemie instytucjonalnym prawa o cudzoziemcach. «*Studia prawa publicznego*». 2017. nr 4. S. 129-164. URL: https://repozytorium.amu.edu.pl/bitstream/10593/22155/1/SPP_4_20_%202017_Narozniak.pdf, , дата звернення 22.03.2022.

21. Kodeks pracy: Ustawa z dnia 26 czerwca 1974 r, z późn. zm.; Dz. U. z 2020 r. poz. 1320, z 2021 r. poz. 1162. URL: <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU19740240141/U/D19740141Lj.pdf>, дата звернення 20 березня 2022 р.

22. Prawo przedsiębiorców: Ustawa z dnia 6 marca 2018 r., z późn. zm. dnia 8 grudnia 2020 r. Dz. U. 2021 poz. 162. URL: <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20210000162>, дата звернення 20 березня 2022 р.

23. Kieszowska-Grudny A. Pacjent, świadczeniodawca czy system – komu dziś potrzebna jest skoordynowana opieka zdrowotna? «*Studia i Prace. Zeszyt Naukowy*».

2018. № 169. S. 93-108. URL: https://ssl-kolegia.sgh.waw.pl/pl/KZiF/czasopisma/zeszyty_naukowe_studia_i_prace_kzif/Documents/169_07_Kieszowska_1.pdf, дата звернення 23 березня 2022 р.

24. Pomoc dla obywateli Ukrainy zagwarantowana w specustawie. O czym muszą wiedzieć świadczeniodawcy? URL: <https://www.nfz.gov.pl/aktualnosci/aktualnosci-centrali/pomoc-dla-obywateli-ukrainy-zagwarantowana-w-specustawie-o-czego-musza-wiedziec-skietanikieta> , 8157.html, дата звернення 25.03.2022.

25. Jabłońska-Bonca J. O szkolnictwie wyższym i kształceniu prawników, Warszawa: Instytut Wymiaru Sprawiedliwości, 2020. 274 s., il.

26. Prawo oświatowe: ustawa z dnia 14 grudnia 2016 r. z dnia 18 maja 2021 r., tekst jedn. Dz. U. 2021 poz. 1082. URL: <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20210001082>, дата звернення 25.03.2022.

27. Czarnek P.: Do polskich szkół zapisane jest już 65 tys. dzieci z Ukrainy. URL: <https://www.bankier.pl/wiadomosc/Czarnek-Do-polskich-szkol-zapisane-jest-juz-65-tys-dzieci-z-Ukrainy-8300136.html>, дата звернення 22.03.2022.

REFERENCES:

1. Law of 12 march 2022 on assistance to citizens of Ukraine in connection with armed conflict on the territory of that country. (2022). *Journal of laws of the Republic of Poland*, 583. Retrieved from https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&ved=2ahUKewiAiaIT5MD3AhVk-SoKHQaqCDQQFnoECACQAQ&url=https%3A%2F%2Fwww.gov.pl%2Fattachment%2Ffd791ffb-c02b-4e99-b710-e8ed3a9a821b&usg=AOvVaw1IopxUvK3_ODoNamPCHkkt [in English].

2. Komunikat MSZ w sprawie rosyjskiej agresji zbrojnej na Ukrainę. (2022). *www.gov.pl*. Retrieved from <https://www.gov.pl/web/dyplomat>

macja/komunikat-msz-w-sprawie-rosyjskiej-agresji-zbrojnej-na-ukraine [in Polish].

3. Ilu uchodźców z Ukrainy jest w Polsce? [AKTUALNE DANE]. (2022). *300gospodarka.pl*. Retrieved from <https://300gospodarka.pl/news/uchodzcy-z-ukrainy-w-polsce-liczba> [in Polish].

4. Dobrzeniecki, K. (2018). *Prawo wobec sytuacji nadzwyczajnej. Między legalizmem a koniecznością*. Toruń: TNOiK [in Polish].

5. PKP: «Informujemy, że obywatele Ukrainy mogą do 31.03.2022 roku bezpłatnie podróżować w klasie 2 pociągów TLK i IC w wagonach z miejscami do siedzenia». (2022). *www.intercity.pl*. Retrieved from <https://www.intercity.pl/pl/site/o-nas/dzial-prasowy/komunikaty/bezplatne-przejazdy-dla-obywateli-ukrainy-pociagami-pkp-intercity.html> [in Polish].

6. Rola NGO-sów w pomocy dla uchodźców z Ukrainy. (2022). *www.gov.pl*. Retrieved from <https://www.gov.pl/web/pozytek/rola-ngo-sow-w-pomocy-dla-uchodzcow-z-Ukrainy> [in Polish].

7. O pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa : Ustawa z dnia 12 marca 2022 r. Dz. U. 2022 poz. 583. (2022). *isap.sejm.gov.pl*. Retrieved from <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20220000583> [in Polish].

8. Jabłońska-Bonca, J. (2017). *Prywatna ochrona bezpieczeństwa. Koncepcje. Podmioty. Zadania. Normy. Konteksty*. Warszawa: Wolters Kluwer [in Polish].

9. Szklanna, A. (2010). *Ochrona prawna cudzoziemca w świetle orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka*. Warszawa: Instytut Wydawniczy EuroPrawo [in Polish].

10. Biernat, T. (2016). *Legislacja. Analiza procesu*. Kraków: Oficyna Wydawnicza AFM. Retrieved from <https://repozytorium.ka.edu.pl/handle/11315/12783> [in Polish].

11. Rządowy projekt ustawy o pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa. (2022). *www.sejm.gov.pl*. Retrieved from <https://>

www.sejm.gov.pl/Sejm9.nsf/PrzebiegProc.xsp?nr=2069 [in Polish].

12. Uchwała Senatu RP w sprawie ustawy o pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa. Druk nr 2083. (2022). *www.sejm.gov.pl*. Retrieved from <https://www.sejm.gov.pl/Sejm9.nsf/druk.xsp?nr=2083> [in Polish].

13. Sprawozdanie Komisji Administracji i Spraw Wewnętrznych o uchwale Senatu RP w sprawie ustawy o pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa. Druk nr 2084. (2022). *zpbas.sejm.gov.pl*. Retrieved from <https://zpbas.sejm.gov.pl/sejm9.nsf/druk.xsp?documentId=3FD8AE7795314102C125880300338BD2&SessionID=31A2810E98C61C6B8ED04F2072B483F82F25779B> [in Polish].

14. Nowelizacja ustawy o pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa. (2022). *www.gov.pl*. Retrieved from <https://www.gov.pl/web/udsc/weszla-w-zycie-ustawa-o-pomocy-obywatelom-ukrainy-w-zwiazku-z-konfliktem-zbrojnym-na-terytorium-tego-państwa> [in Polish].

15. Ustawa z dnia 13 czerwca 2003 r. o udzielaniu cudzoziemcom ochrony na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej. Dz.U. 2003 nr 128 poz. 1176. (2003). *isap.sejm.gov.pl*. Retrieved from <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=wdu20031281176> [in Polish].

16. Chlebny, J. (2015). *Ustawa o cudzoziemcach. Komentarz*. Warszawa: Beck [in Polish].

17. Dąbrowski, P. (1999). Ustawa z dnia 13 czerwca 2003 r.o udzielaniu cudzoziemcom ochrony na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz z orzecznictwem. *CMR WorkingPapers, seria: Prace migracyjne, 41, 1-104* [in Polish].

18. Ustawa z dnia 17 grudnia 2021 r. o zmianie ustawy o cudzoziemcach oraz niektórych innych ustaw. Dz.U. z 2019 r. poz. 1598, z 2022r. poz. 91. (2022). *isap.sejm.gov.pl*. Retrieved from <https://isap.sejm.gov.pl/isap>

nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20220000091 [in Polish].

19. Jagielski, J., Pudzianowska, D. (2008). *Ustawa o Karcie Polaka. Komentarz*. Warszawa: Wolters Kluwer Polska Stan [in Polish].

20. Narożniak, A. (2017). Karta Polaka w systemie instytucjonalnym prawa o cudzoziemcach. «*Studia prawa publicznego*», 4, 129-164. Retrieved from https://repozytorium.amu.edu.pl/bitstream/10593/22155/1/SPP_4_20_%202017_Narozniak.pdf [in Polish].

21. Kodeks pracy: Ustawa z dnia 26 czerwca 1974 r., z późn. zm.; Dz. U. z 2020 r. poz. 1320, z 2021 r. poz. 1162. (2022). *isap.sejm.gov.pl*. Retrieved from <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU19740240141/U/D19740141Lj.pdf> [in Polish].

22. Prawo przedsiębiorców: Ustawa z dnia 6 marca 2018 r., z późn. zm. dnia 8 grudnia 2020 r. Dz. U. 2021 poz. 162. (2021). *isap.sejm.gov.pl*. Retrieved from <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20210000162> [in Polish].

23. Kieszkowska-Grudny, A. (2018). Pacjent, świadczeniodawca czy system – komu dziś potrzebna jest skoordynowana opieka zdrowotna? *Studia i Prace. Zeszyt Naukowy*, 169, 93-108. Retrieved from <https://>

ssl-kolegia.sgh.waw.pl/pl/KZiF/czasopisma/zeszyty_naukowe_studia_i_prace_kzif/Documents/169_07_Kieszkowska_1.pdf [in Polish].

24. Pomoc dla obywateli Ukrainy zagwarantowana w specustawie. O czym muszą wiedzieć świadczeniodawcy? (2022). *www.nfz.gov.pl*. Retrieved from <https://www.nfz.gov.pl/aktualnosci/aktualnosci-centrali/pomoc-dla-obywateli-ukrainy-zagwarantowana-w-specustawie-o-czego-musza-wiedziec-skietaenikieta,8157.html> [in Polish].

25. Jabłońska-Bonca, J. (2020). *O szkolnictwie wyższym i kształceniu prawników*. Warszawa: Instytut Wymiaru Sprawiedliwości [in Polish].

26. Prawo oświatowe: ustawa z dnia 14 grudnia 2016 r. z dnia 18 maja 2021 r., tekst jedn. Dz. U. 2021 poz. 1082. (2021). *isap.sejm.gov.pl*. Retrieved from <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20210001082> [in Polish].

27. Czarnek P.: Do polskich szkół zapisane jest już 65 tys. dzieci z Ukrainy. (2022). *www.bankier.pl*. Retrieved from <https://www.bankier.pl/wiadomosc/Czarnek-Do-polskich-szkol-zapisane-jest-juz-65-tys-dzieci-z-Ukrainy-8300136.html> [in Polish].